

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ ΣΤ'.
ΑΡΙΘ. 72

Ἐν Πειραιεὶ Δεκέμβριος
1890

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΓΥΝΗ ΕΝ Τῷ ΣΑΙΕΠΗΡΕΙῳ ΔΡΑΜΑΤΙ

(Συνέχεια καὶ τέλος, ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

ΠΟΡΚΙΑ

Ὁ ἔμπορος τῆς Βερρετίας

Last not least! Τελευταία, οὐχὶ ἐλαχίστη!

Τὴν φράσιν ταύτην τοῦ χρονολήρου βασιλέως Ἀἰὲρ δα-
νειζόμεθα ἐνταῦθα, ὅπως χαιρετίζωμεν τὴν τελευταίαν λό-
γῳ σειρὰς ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀξίας ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν σκια-
γραφουμένην Πορκίαν, δι' ἧς ρίπτομεν τὸ παραπέτασμα τοῦ
καθ' ἑαυτοῦ σαϊσπηρείου θεάτρου Μετὰ τὴν παρέλκυσιν τῶν
ἐξ ἐκείνων γυναικείων ζευγῶν, ἐκάστου τῶν ὁποίων τὴν
καταπληκτικὴν συγγένειαν ἀρκούντως, νομίζομεν, κατε-
δείξαμεν ἐν τῇ αἰσθητικῇ ταύτῃ μελέτῃ, τῆς Μιράνδας καὶ
τῆς Ἰουλίας, τῆς Ὀφελίας καὶ τῆς Κορδηλίας, τῆς Δυσ-
δαιμόνας καὶ τῆς Ἰμογένης, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐθέσα-
μεν τὸ φανταστικόν, καὶ εἰδεχθῶς ἀποτρόπαιον ἐκ γρανίτου
ἀγαλμα τῆς Λαίδης Μάκβεθ, ἕνα δαίμονα ἀπέναντι ἐξ ἀγ-
γέλων, δὲν κρίνομεν ἤδη κόσμιον ἢ ἀποχαιρετίζωμεν τὸν
χαρίεντα τοῦτον κύκλον χωρὶς νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὴν
ἐπισκεψίαν ἡμῶν ἀναγκαστικὴν καὶ ἕτερον γυναικεῖον τύ-
πον τοῦ Σαϊσπηρείου, ὅπως ἰδιόρρυθμον, εὐθυμον καὶ φαι-

δρὸν, ἀπαράλλακτος ὅπως, μετὰ τὴν τραγωδίαν, εἰθίσται
νὰ παίζηται ἡ κωμῳδία. Μετὰ τὰς τραγικὰς ἐκείνας ἡρωί-
δας τὰς προκαλοῦσας τὴν συνοφρύωσιν παρουσιάζεται ἡ
εὐθυμος Πορκία μέλλουσα νὰ προκαλέσῃ διὰ τοῦ μεσημερι-
νοῦ πνεύματός της τὸ μειδιάμα.

Ἐν τῇ Πορκίᾳ χαιρετίζομεν τὸν λάμποντα τύπον τοῦ
ἐξόχως Γυναικεῖου. Διότι ἐὰν μέχρι τοῦδε συνεκινήθημεν
ἐκ τοῦ αἰσθήματος, ἐρριγίσσαμεν ἐκ τῆς τρυφερότητος τῆς
καρδίας, ἐφρικίσσαμεν ἐκ τῆς παθητικῆς ἐκείνης ἐθελοθυ-
σίας τῶν σαϊσπηρείων γυναικῶν, ἐνταῦθα καταπλησσο-
μεθα πρὸ τοῦ λάμποντος πνεύματος τῆς Πορκίας ἐν τῷ
προσώπῳ τῆς ὁποίας ὁ μέγας Σαϊσπηρὸς ἐξεδήλωσεν ἅπα-
σαν τὴν δύναμιν τῆς μεγαλοφυΐας του. Ἐν τῷ δράματι
τούτῳ ἡ μᾶλλον ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ταύτῃ, ὅπως οἱ γάλλοι
κάλλιον παντὸς ἄλλου διὰ τοῦ ὅρου *drame-comédie* ἐκ-
φράζουσι τὸ φαίδρον τέλος ἔχον δράμα, διακέχυται λάμ-
ψις, πνεῦμα καὶ φαντασία, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν
τοῦ Σαϊσπηρείου, ἡ μᾶλλον ἀπότομος ἀντίθεσις δύο φύ-
σεων, ὅπως ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ἄδης ἂν ἐνὸς τὸ γυναικεῖον
τοῦτο φωτεινὸν πλάσμα, ὅπερ ἀγνώως καὶ αὐτοσυνειδήτως
μόνον τὸ εὐγενὲς καὶ τὸ ὠραῖον ἐπιθυμεῖ ἂν ἐτέρου τὸ εἰ-
δεχθέστερον ἀνδρικὸν ἐν τῇ μᾶλλον ἀποτροπαίας φυλῆς,
ὅπερ ἐν τῷ μίσει καὶ τῇ ἀπεχθείᾳ ἐντρύφημα εὐρίσκει.
Ἡ Πορκία καὶ ὁ Σάβλοκ! Ἐν τῇ ἀποτόμῳ ταύτῃ ἀντι-
θέσει ἔγκειται ὁλόκληρος ὁ πλοῦτος τοῦ δράματος.

Τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα παιδρᾶς εὐδαιμονίας, αὐτοσυνειδή-
του γυναικειᾶς ἀξιοπρεπείας, ὑψηλῆς φαντασίας, ἥτις μό-
νον ἐν τῷ ὠραίῳ εὐρίσκει τὸ στοιχεῖον αὐτῆς, τὸ ὠραῖον
πνεῦμα τοῦ ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἀγαθοῦ διαπυρουμένου
ρωμαντισμοῦ, καὶ τῆς χαρᾶς ἐκείνης, ἣν εὐδαιμόνων νεότης

αίσθάνεται ἐν ἐκυτῇ, τὸ πνεῦμα τοῦτο εἶναι τὸ πληροῦν ἀπασαν τὴν ὑπαρξίν τῆς Πορκίας.

Ἐκ τῆς βεβαιότητος καὶ τῆς χαρμονῆς ταύτης ἀντλοῦσιν ἡ πανουργος φαιδρότης, ἡ ζωηρὰ ἀλλ' οὐδόλως προσβήλλουσα εὐφυΐα, ἡ ἐπιβήλλουσα χάρις καὶ αὐτὴ ἡ ἀνυπόκριτος τρυφερότης τοῦ ἔρωτός της. Οὕτω βλέπομεν ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ δρχμκτος τὸν διακεκριμένον τοῦτον χαρὰ κτῆρα ἀνελισσόμενον ἐν πάσῃς αὐτοῦ ταῖς φάσεσι, καὶ τέλος ἐπιστρέφοντα ἐν τῇ ὥρα καὶ ἀπλότῃ τῆς ἀγνῆς αὐτοῦ γυναικείας φύσεως.

Οὕτως εὐρίσκομεν αὐτὴν κατ' ἀρχάς, φαιδρὰν, πονηράν, ἐνεδρεύουσαν. Ὅσον καὶ ἂν εἴνε δυσπεπίτευκτος ὁ ὅρος, ἐν ἔθῃ κεν ὁ παράδοξος πατήρ τῆς πλουσίας κληρονόμου διὰ τὴν ὑπανδρείαν της, ἡ Πορκία οὐδόλως παρεκκλίνει ἐκ τοῦ μέρους τῆς φαιδρᾶς ἐλπίδος. Ἡ εὐθυμος πανουργία βοηθεῖ αὐτὴν κατὰ τῆς εἰμαρμένης της:

Πορκία. Μὰ τὴν πίστιν μου, Νερισσᾶ, τὸ μικρὸν πρόσωπόν μου ἐβαρύνθη τὸν μεγάλον τοῦτον κόσμον.

Νερισσᾶ. Ἰσως, εὐγενεστάτη δεσποσύνη, θὰ τὸν ἐβαρύνεσθε ἐὰν ἡ ἀδικησίς σας ἦτο ἐπίσης μεγάλη ὅσον καὶ ἡ εὐτυχία σας.

Πλὴν εἶπατέ μοι, ποῖον βαθμὸν συμπαθείας αἰσθάνεσθε πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν ἡγεμονικῶν μνηστήρων, οἵτινες ἦλθον ἐνταῦθα;

Πορκία. Σὲ παρακκλῶ, ὀνόμασον αὐτούς. Ἐν ᾧ, σὺ θὰ τοὺς ὀνομάζῃς, ἐγὼ θὰ περιγράφω αὐτούς, καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς μου μάντευσον περὶ τῆς συμπαθείας μου.

(Πράξις 1 Σκηνὴ 2)

Ἦδη ἔπεται ὁ κατάλογος τῶν μνηστήρων αὐτῶν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν πονηρῶν σχολίων τῆς Πορκίας: Ὁ Νεαπολίτης αὐτός, ὁ ἄγριος αὐτός γίγας, ὁ δυνάμενος νὰ φοβέσῃ δι' ἐνὸς γρόνθου τὸν ἵππον του· ὁ σύνοφρος αὐτός οὐγγρος κόμης, ὁ οὐδέποτε μειδιῶν ὁ βύρσινος αὐτός Ἀγγλος Φόλκονθριδζ καὶ ὁ Monsieur le Bon, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην τῆς Πορκίας δύναται νὰ ἀξίῃ ἕνα ἄνθρωπον διότι «τὸν ἔπλασεν ὁ Θεός». Τέλος ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος Γερμανός, ὁ χειρίστην ὄλων σαρκασθεὶς, ἐνεκὰ τοῦ πάθους του πρὸς τὴν πάτριον σταφυλὴν Ἀλλ' ὅμως πόσον τρυφερόν, πόσον λεπτὸν εἶναι τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ταύτης: ἐν ᾧ ἡ Νερισσᾶ ὑπενθυμίζει εἰς τὴν δέσποιναν αὐτῆς τὸν νέον ἐκεῖνον Βενετόν, τὸν Βασάνιον.

Νερισσᾶ. . . . Ἐξ ὅλων τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους εἶδόν ποτε οἱ ὀφθαλμοί μου, αὐτός εἶνε ὁ μᾶλλον ἄξιος μιᾶς ὥρα καὶ γυναικός.

Πορκία. Τὸν ἐνθυμοῦμαι: καλῶς, καὶ συμφωνῶ ὅτι εἶνε ἄξιος τοῦ ἐπικίνου σου.

Πόσον αἰδήμων, μετριόφρων φράσις δι' ἕνα ἄνδρα τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα φέρει ἡδὴ ἐν τῇ καρδίᾳ!

Ἐν τῇ σκηνῇ ἐκείνῃ τῆς πυξίδος ποῖον αἶσθημα, ποῖα ζέσις, ποῖον ποιητικὸν πάθος! Πόσον κατὰ καὶ εὐγενῆς

ἡ στάσις τῆς Πορκίας παρὰ τηλικαύτῃ ἀγωνιώδῃ στιγμῇ προσδοκίᾳ! Κυμαινομένη μεταξὺ φόβου καὶ γυναικείας αξιοπρεπείας ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ Βασάνιου, οὐδόλως ἀποκρύπτει τὴν συμπάθειάν της. Καὶ ὅτε ὁ Βασάνιος προσεγγίζει πρὸς τὴν πραγματικὴν πυξίδα, πῶς ἐκρήγνυται τότε ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ της εἰς παθητικωτάτας ἐκφράσεις ἔρωτος!

Πλὴν ἡ σκηνὴ τοῦ δικαστηρίου εἶνε ἐκείνη ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκφάνεται τὸ ρωμαντικὸν πνεῦμα τῆς Πορκίας μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος. Ἡ σκηνὴ αὕτη, τὸ μέγα ἀποτέλεσμα καὶ συγχρόνως τὸ τέλος τοῦ ὅλου, δείκνυσιν ὅτι πᾶσαν τὴν δύνάμιν τῆς ἀστραπιαίας αὐτῆς ὀξυδερκείας Ὡς δι' ὀμίχλης διαβλῶνται ἐνταῦθα αἱ ἀκτίνες τῆς εὐρείας διανοίας της, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαφωτισούσης τὸ τρομῶδες σκότος. Ἔως οὐ ἐπὶ τέλους ὑποχωροῦσι τὰ σκιόφωτα ὁ δὲ φαινὸς τοῦ ἡλίου δίσκος καταυγάζει τὸν ἡμερῶντα κόσμον. Ἀπαράμιλλος τέχνη ὑπάρχει ἐν τῇ στάσει ταύτῃ τῆς Πορκίας ἐν τῇ δικαστηρίῳ: Πόσον αὕτη, διαστᾶσα ἀφ᾽ ἑνός, γνωρίζει νὰ δεσπόσῃ τὴν θνασίμως ἀγωνιώδη ἀβεβαιότητά της! Πόσον αὕτη ἐν τῇ λεπτοτάτῃ μετατροπῇ ἀπὸ τῶν χαμηλοτάτων τόνων τῆς «ἐπιεικειᾶς», ἥς τὴν θεῖαν καταγωγὴν τισούτων ἀμιμήτως περιγράφει, ἀνυψοῦται εἰς τὰ μέγιστα τῆς διαπαῶν τῆς ἀδυσωπότητος αὐστηρότητος τοῦ Νόμου, τοῦ ποίου ἡ ἀμφίστομος μάχαιρα παρ' αὐτῆς χειρίζομένη, καταπίπτει ἀμείλικτος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνοσίου Ἑβραίου! Πῶς ἔπειτα ἡ μετὰ μακρὰν συγκράτησιν κοχλάζουσα ἀγανάκτησις τῆς ὥρα καὶ δικαστρίας ἐκρήγνυται εἰς τὰς κεραυνώδεις ἐκείνας λέξεις:

Τὸ κρίαι οὐ νὰ κόψῃς ἐτοιμώσῃτι,
καὶ πρὸς εἰς μὴ πῆσῃ αἵματος ραλὶς,
οὐδὲ νὰ κόψῃς πλεῖον ἢ καὶ ἔλασσον
τῆς μιᾶς λίτρας· ἐὰν κόψῃς ἔλαττον
ἢ πλεῖον μιᾶς λίτρας, ἔστω καὶ ἐν
ἀκρότῳ τοῦτο εἶνε ἐλαφρότερον,
κατὰ το βάρος εἶτε καὶ βαρύτερον
ἐλὸς καὶ μόλου γράμμου. εἶτε καὶ ἐὰν
κατὰ μίαν τρίχα ἐκατέρωθεν
προσκλίνει ἡ τρυφή, ὅ' ἀποβάνῃ σὺ,
καὶ εἰς τὸ κράτος μένουσι τὰ πλοῦτα σου!

Ἐξόχως φαιδρὸν μετὰ τηλικαύτῃ ἀγωνιώδῃ προσδοκίᾳ εἶνε τὸ τέλος τοῦ ὅλου. Ὅπως ἐν τῇ τελευταίᾳ πράξει πλήρης λάμπης ἡγεμονικῆς εὐμκρείας, μαρμαρίνοι αἰθουσαι, σεληνωφώτιστοι κήποι, χρυσεύοντες πορτοκαλεῶνες πλημμυροῦσιν ὑπὸ τὸν γλαυκὸν μανδύαν τοῦ ἰταλικοῦ ὀρίζοντος, οὕτως ἐπίσης ἡ εὐχαρὶς μωρῇ τῆς Πορκίας εἶνε ἐκείνη, ἥτις δεσπόζει τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο ὅλον, ἡ δὲ φαντασία ἡμῶν ἥτις ἀδυνατεῖ ν' ἀκολουθήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τοὺς μάκαρας ἐραστὰς μέχρι τῶν γλιδανῶν αὐτῶν ἀδύτων, συνοδεύει οὐχ' ἥττον αὐτούς μέχρι τοῦ λαμπροῦ καὶ ταπητοστρώτου οὐδοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπὶ τῶν πτερύγων ἐρατεινῶν ὀνείρων διέρχεται ἀνὰ τοὺς μαγικὸς κήπους ἀθανάτου Ποιήσεως.

* *

Last not least! 'Εξελέξαμεν τὴν Πορκίαν ὡς στέγασμα καὶ κορωνίδαν τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης (ἦν ἕνεκα τῶν στενῶν τοῦ «'Απόλλωνος» ὁρίων ἡναγκάσθημεν νὰ περικόψωμεν, ἐπιφυλασσόμενοι ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ πλείοτερον νὰ ἐκτείνωμεν), διότι οὐδόλως ἀποκρύπτομεν τὴν ἀμέριστον ἡμῶν συμπάθειαν πρὸς τὰς φαιδράς τῆς Θολείας ἱερείας, ἃς προτιμῶμεν τῶν τραγικῶν ἡρώιδων.

Τελευτώντες τὴν μελέτην ταύτην, αἰτοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν ἀδρῶν ἀναγνωστῶν μας, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν ἐπαρουσιάζαμεν, ὡς ἐν τῷ προλόγῳ ἡμῶν ὑπεσχέθημεν, τὰς πλείστας ἀν' οὐχὶ πάσας τὰς ἀθανάτους ἡρώιδας τοῦ σαικιοσπηρείου δράματος. 'Αλλ' ἔστωσαν βέβαιαι, ὅτι ἐὰν δὲν ἐγνώρισαν τὰς βασιλίδας τοῦ ἱστορικοῦ λεγομένου σαικιοσπηρείου δράματος, ὡς τὴν Μαργαρίταν, τὴν Κλεοπάτραν, τὴν Ἄνναν Γρέϋ, τὴν ἐξ Ἀρχωνίας Αἰκατερίνην καὶ τὰς λοιπὰς ἱστορικὰς ἡγεμονίδας, ἤλθον οὐχ ἥττον εἰς συνάφειαν μετὰ τῆς ἐκλεκτῆς καὶ ἀκτινοβόλου ἐκείνης πλειάδος τῶν ἡρώιδων, ἐκτὸς τῆς Λαίδης Μάκβεθ, αἵτινες δικαίως θεωροῦνται παρ' ὅλων τῶν αἰσθητικῶν ἀπὸ τοῦ Schelling μέχρι τοῦ Taine ὡς οἱ ἐπὶ τὰ μεγαλειότεροι ἀστέρες τοῦ σαικιοσπηρείου στερεώματος.

'Αλλὰ καὶ διὰ τῶν ὁκτώ τούτων ἡρώιδων νομίζομεν ὅτι εὐσταθῶς ὑπεστηρίξαμεν τὰς δύο ἡμῶν αἰσθητικὰς θέσεις, ἃς ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης ταύτης διεγρῄψαμεν, ἥτοι περὶ τῆς ἐσωτερικῆς συγγενείας ὁλῶν σχεδὸν τῶν σαικιοσπειῶν γυναικῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς εὐγενεῖς ἰδέας ἣν ὁ μῦθος ποιητὴς ὁλῶν τῶν αἰῶνων ἔχει περὶ τῆς Γυναικός.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν πρώτην οὐδόλως ἀποκρύπτομεν ὅτι λίαν δυσχερὲς ἦτο τὸ ἐγχεῖρημα, καίτοι ἐξελέξαμεν τὸ ἀπαισιωμένον, οὕτως εἰπεῖν, σύστημα, ἐξετάσαντες ἐκαστὴν ἡρώίδα ἀποκεχωρισμένην πάσης ἄλλης, καὶ οὐχὶ καθ' ὁμάδας καὶ κύκλους, καίτοι δὲν ἀμφισβόλλομεν ὅτι οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν παρετήρησαν τὸν κατὰ ζεύγη παραλληλισμὸν τῶν σαικιοσπειῶν ἡρώιδων, τῆς Μιράνδας μετὰ τῆς Ἰουλίας, τῆς Κορδηλίας μετὰ τῆς Ὀφελίας, τῆς Δυσδαίμονας μετὰ τῆς Ἰμογῆνης. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν δευτέραν ἡμῶν θέσιν, ἥτοι περὶ τῆς εὐγενεῖς ἰδέας ἣν ἔχει ὁ Σαικιοσπῆρος περὶ τῶν γυναικῶν, τοῦτο ἀριδύλως ὡς ἡμῖν δοκεῖ, κατεδείχθη, ἐκ τε τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκλογῆς τῶν ἡρώιδων, καὶ ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν χαρακτηριστικωτέρων μερῶν τῶν οἰκειῶν δραμάτων, ἐν οἷς τὸ ἦθος καὶ τὸ Πάθος, οἱ δύο οὗτοι τῆς τραγωδίας παράγοντες, ἀφθόνως εἰσὶν ἐπιτεχνημένα.

'Αποχιρετίζοντες ἤδη τὸ ἀκτινοβόλον θέατρον ἐκ τῶν θεωρείων τοῦ ὁποίου, πανοραμτικῶς, οὕτως εἰπεῖν, καὶ περὶ δικῶς ἐπαρουσιάζαμεν τὰς μεγαλοψύχους τοῦ Σαικιοσπῆρου γυναικας εἰς τοὺς προσφιλεῖς ἡμῶν ἀναγνώστας, ῥίπτομεν ἤδη τὴν χρυσοπάρυον αὐλαίαν ὑπὲρ τὸ δέον ἰσως ταχέως, ὑποσχόμενοι νὰ ἀναπετάσωμεν αὐτὴν ἐπὶ μακρὸν ἐν εὐθετωτέρῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

ΝΕΩΤΑΤΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

1789—1890

Χαρακτηρισμός Γάλλων καὶ Γερμανῶν. —

Ἡ ἥττα τῶν Γάλλων ἦν οὐ μόνον ἐν τῷ πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ πολιτείᾳ. Πρὸ τοῦ πολέμου τούτου ἡ Γαλλία ἦν τὸ πύθιον μαντεῖον τῆς πολιτικῆς. Οἱ λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος τῇ πρώτῃ ἐκάστου ἔτους ἀνεμένοντο ὡς θεσπέσια ῥήματα Πυθίας. Ἡ Γαλλία ἦν ἡ στρόφιγξ, περὶ ἣν ἐστρέφετο σύμπασα ἡ πολιτικὴ τῶν ἐθνῶν. Εἰρήνη καὶ πόλεμος ἀνεμένοντο ἐκ τῶν Περσίων. Καὶ οὐ μόνον ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἔτι τῶν ἐθνῶν βίον εἰσῆρχετο τὸ ὄμμα τῆς Γαλλίας καὶ πολλάκις τὰ μικρὰ μέγιστα ἔθνη ἐρρύθμιζον τὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν πολιτικῆς κατὰ τὰ βουλεύματα καὶ κελεύσματα τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων. Ἡ Γαλλία ὡς σύμμαχος ἦν τὸ καύχημα τῶν ἐθνῶν καὶ ὡς ἐχθρὸς ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος. Ὅλως δὲ ἄλλοις παρέστη τοῖς ὄμμασι τῶν ἐθνῶν ἡ Γαλλία εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς πρώτης ἥττης τῶν Γάλλων ἐν τῷ ἀκισίῳ αὐτῇ τούτῳ πολέμῳ. Ὁ μὲν Ναπολέων παρίστατο οὐχὶ πλέον τὸ μαντεῖον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὁ κυβευτικὸς ἐκεῖνος τῶν χρηματιστηρίων χρηματιστής, ὁ τῶν σιδηροδρόμων μεσίτης, ὁ τῆς πολιτικῆς ἀγυρτείας, καπηλείας καὶ τοῦ ψεύδους πατήρ, ὁ ἀπατεὼν τῶν ἐθνῶν, ὁ ὑποκριτὴς τοῦ τῶν ἡγεμόνων θεάτρον καὶ διὰ τὴν αἰσχρὰν αὐτοῦ παράδοσιν ἐν τῷ Σεδάν ὁ εὐτελέστατος τῶν δειλῶν καὶ ὁ ἀφιλοτιμότερος τῶν ἡγεμόνων, ὁ καττισχύνας τὴν γυναικὴν τῆς ναπολεοντείου δυναστείας καὶ ἀμαυρώσας τὴν τοῦ γαλλικοῦ ἐπὶ πολεμικῇ ἀρετῇ καὶ φιλοτιμίᾳ ἔθνος αἰγλήν. Τοιοῦτος δὲ δειχθεὶς περιεφρονήθη ὑπὸ τῶν ξένων, ἐμισήθη ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ οὐδενὸς τῶν οἰκτῶν ἐπεσπάσατο φεύγων τὴν ἐκ τοῦ πατρίδα καὶ οὐδαμῶς οὐδένα εἰς δάκρυα ἐκίνησεν οὐδ' ἀποθνήσκων. Ἡ δὲ Γαλλία ἔπαθεν ὁμοίως συμφορὰς εἰ μὴ πολλῶ μείζους τοῦ Ναπολέοντος. Πολιτικῶς αὕτη ἐστερήθη τῶν πρυνουμιῶν, οὕτως εἰπεῖν, ὧν ἀπέλαυε πρὸ τοῦ πολέμου. Οἱ Περσίαι δὲ εἶνε πλέον ὁ πολιτικὸς τῆς πολιτικῆς ἀστήρ· τὰ πρωτεῖα περιήλθον εἰς χεῖρας ἄλλου. Στρατιωτικῶς δὲ ἔπαθε πολλῶ μείζονα συμφορὰν. Ἡ πολεμικὴ αἰγλή τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολεμικῆς ἐν γένει τέχνης ἡμαυρώθη, ἡ δόξα ἡφανίσθη καὶ τὰ ἐκείθεν διδάγματα τῆς πολεμικῆς τέχνης καὶ τῆς στρατηγικῆς μεγαλοφυίας καὶ ἐπινοήσεως, ἅτινα, ἐκεῖνα μὲν ἀπὸ τοῦ περιωνύμου Βωβᾶνος, ταῦτα δ' ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ναπολέ-